

S TRUY N ÁNH SÁNG TRONG TINH TH D H NG

Có m t l p nh ng hi n t ng ví d nh hi u ng Kerr, hi u ng Pockel, v.v..trong ó i n tr ng c a ánh sáng làm thay i tính ch t quang h c c a môi tr ng g i là *hi n t ng i n quang* (phân bi t v i các *hi n t ng quang i n* trong ó ánh sáng – quang làm thay i tính ch t i n c a môi tr ng v t ch t). Hi n t ng ó không thu c ph m vi nghiên c u c a tài này. tài này ch nghiên c u nh ng hi n t ng truy n ánh sáng trong tinh th trong ó i n tr ng c a ánh sáng không làm thay i tính ch t quang h c c a tinh th .

ây, i t ng nghiên c u c a chúng ta là ánh sáng và tinh th d h ng. Cho nên, tr c khi nghiên v n này, chúng ta hãy nghiên c u thu c tính riêng c a t ng i t ng.

I.ÁNH SÁNG:

V ph n ánh sáng, chúng ta ch nghiên c u sóng ph ng n s c vì hai lí do sau:

Th nh t, trong các h th ng quang ph hi n i, ngu n sáng kích thích m u a ph n là laser phát ánh sáng n s c.

Th hai, th ng chúng ta dùng laser ho t ng trong vùng sáng kh ki n (0.4 n 0.8 micromet). Mà kho ng cách gi a ngu n kích thích và m u c vài ch c cm. Kho ng cách này l n h n r t nhi u so v i b c sóng ánh sáng kh ki n cho nên sóng phát ra t ngu n laser có th xem nh sóng ph ng.

Trong các thu c tính c a sóng thì thu c tính quan tr ng nh t là s phân c c. M t sóng không phân c c là sóng mà trong ó u mút c a các vecto i n và t dao ng m t cách ng u nhiên theo m i ph ng trong m t ph ng vuông góc v i ph ng truy n (ví d ánh sáng t nhiên). Trong khi ó, sóng phân c c là sóng mà trong ó các u mút c a các vecto i n và t v ch nên nh ng qu o xác nh trong m t ph ng vuông góc v i ph ng truy n theo th i gian. Qu o ó có th là elip, ng th ng, ho c ng tròn. N u b n ch a hi u k v hi n t ng phân c c c a sóng thì b n có th xem các mô ph ng mang tên polarizacion[1].swf và Cirpol[1].swf trong th m c Mo_phong.

II.TINH TH D H NG:

Tinh th d h ng là tinh th mà trong ó tính ch t v t lí theo các ph ng khác s khác nhau. Tính ch t v t lí y bao g m tính ch t c , nhi t, i n, quang, v.v..Nh ng ây, chúng ta ch y u ch quan tâm n tính ch t quang. Trong các tinh th d h ng, m c dù theo các ph ng khác nhau tính ch t quang h c có th khác nhau nh ng c ng có nh ng ph ng mà d c theo ó tính ch t quang h c không thay i. Nh ng ph ng ó g i là tr c quang h c c a tinh th . Nh ng tinh th nào có m t tr c nh v y g i là tinh th n tr c, có hai tr c c g i là tinh th l ng tr c.

i v i tinh th d h ng, chúng ta s xét m i quan h gi a vecto c m ng i n và vecto c ng i n tr ng thông qua vi c xét khái ni m tenx h ng s i n môi. Nói chung, ây là tenx h ng II bao g m 6 thành ph n c l p. Tuy nhiên, n u chúng ta ch n h tr c t a thích h p thì s có thêm 3 thành ph n c a tenx y b tri t tiêu. H tr c t a y c g i là h tr c t a chính c a tinh th .

1.Tenx h ng s i n môi:

Như chúng ta đã biết, khi sóng điện từ truyền trong không khí, các thành phần của vectơ cảm ứng điện và vectơ cường độ điện trường liên hệ với nhau theo những thức tùy thuộc:

$$D_x = \epsilon E_x,$$

$$D_y = \epsilon E_y,$$

$$D_z = \epsilon E_z.$$

Nhưng trong tinh thể đẳng hướng, mối quan hệ giữa chúng phức tạp hơn. Mỗi thành phần của vectơ cảm ứng điện là một tổng phụ thuộc của các thành phần của các vectơ cường độ điện trường:

$$\left. \begin{aligned} D_x &= \epsilon_{xx}E_x + \epsilon_{xy}E_y + \epsilon_{xz}E_z, \\ D_y &= \epsilon_{yx}E_x + \epsilon_{yy}E_y + \epsilon_{yz}E_z, \\ D_z &= \epsilon_{zx}E_x + \epsilon_{zy}E_y + \epsilon_{zz}E_z. \end{aligned} \right\}$$

Có thể biểu diễn mối quan hệ bằng một hệ thức tổng quát khác:

$$\begin{bmatrix} D_x \\ D_y \\ D_z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \epsilon_{xx} & \epsilon_{xy} & \epsilon_{xz} \\ \epsilon_{yx} & \epsilon_{yy} & \epsilon_{yz} \\ \epsilon_{zx} & \epsilon_{zy} & \epsilon_{zz} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} E_x \\ E_y \\ E_z \end{bmatrix}.$$

ϵ gọi là tenxơ điện môi của tinh thể đẳng hướng:

$$\epsilon = \begin{bmatrix} \epsilon_{xx} & \epsilon_{xy} & \epsilon_{xz} \\ \epsilon_{yx} & \epsilon_{yy} & \epsilon_{yz} \\ \epsilon_{zx} & \epsilon_{zy} & \epsilon_{zz} \end{bmatrix}$$

Đây chỉ có 6 thành phần độc lập vì $\epsilon_{xy} = \epsilon_{yx}$, $\epsilon_{xz} = \epsilon_{zx}$, $\epsilon_{yz} = \epsilon_{zy}$ (tính chất của một tensor vektơ hạng II).

2. Hình thức chính:

Ví dụ: Tia bức xạ quang học $1 \mu\text{m}$, tensor hạng 2 điện môi của tinh thể KDP trong mặt phẳng vuông góc x_1, x_2, x_3 có dạng:

$$\epsilon = \epsilon_0 \begin{bmatrix} 2.28 & 0 & 0 \\ 0 & 2.25 & -0.05196 \\ 0 & -0.05196 & 2.19 \end{bmatrix}.$$

Hãy tìm dạng của tensor này trong hệ trục tọa độ chính.

Các trị riêng và vector riêng của ma trận tensor ϵ là:

$$\epsilon_x = 2.28\epsilon_0, \hat{x} = \hat{x}_1,$$

$$\epsilon_y = 2.28\epsilon_0, \hat{y} = 0.866\hat{x}_2 - 0.500\hat{x}_3,$$

$$\epsilon_z = 2.16\epsilon_0, \hat{z} = 0.500\hat{x}_2 + 0.866\hat{x}_3.$$

Hệ trục tọa độ chính xyz sẽ là hệ trục tọa độ có các trục hướng theo các phương $\hat{x}, \hat{y}, \hat{z}$.

Trong hệ trục tọa độ chính này, chỉ các thành phần trên đường chéo của tensor hạng 2 điện môi khác không. Các thành phần này là trị riêng của ma trận tensor ϵ :

$$\epsilon = \epsilon_0 \begin{bmatrix} 2.28 & 0 & 0 \\ 0 & 2.28 & 0 \\ 0 & 0 & 2.16 \end{bmatrix}.$$

III.S TRUY N SÓNG PH NG NS C TRONG TINH TH D H NG:

ngiên c u s truy n sóng ph ng trong tình th d h ng, ng i ta s d ng c hai ph ng pháp: ph ng pháp i s và ph ng pháp hình h c. Ph ng pháp i s s d ng ph ng trình Fresnel c rút ra tr c ti p t h ph ng trình Maxwell. Ph ng pháp hình h c s d ng m t khái ni m m i g i là elipsoid chi t su t.

1.Ph ng trình Fresnel:

Diện xuất phát

$$\left\{ \begin{aligned} \vec{E}, \vec{D}, \vec{B}, \vec{H} &\sim \exp\{i\omega[\alpha/c(\vec{r}\cdot\vec{s}) - t]\} \\ \vec{k} &= \frac{\omega}{c}\vec{s} \\ \vec{\nabla} \times \vec{A} &= i\omega\frac{n}{c}\vec{s} \times \vec{A} \\ \dot{\vec{A}} &= -i\omega\vec{A} \\ \vec{\nabla} \times \vec{H} &= \dot{\vec{D}}, \quad \vec{\nabla} \times \vec{E} = -\dot{\vec{B}} \\ i\omega\frac{n}{c}\vec{s} \times \vec{H} &= -i\omega\dot{\vec{D}} & \frac{n}{c}\vec{s} \times \vec{E} &= i\omega\dot{\vec{B}} \\ \downarrow & & \downarrow & \\ n\vec{s} \times \vec{H} &= -c\dot{\vec{D}} & n\vec{s} \times \vec{E} &= c\dot{\vec{B}} \\ \downarrow & & \downarrow & \\ n\vec{s} \times \vec{H} &= -c\vec{D} & n\vec{s} \times \vec{E} &= c\mu\vec{H} \end{aligned} \right.$$

$$\begin{aligned} -c\vec{D} &= n\vec{s} \times \frac{c\mu\vec{H}}{c\mu} \Leftrightarrow \vec{D} = -\frac{n^2}{c\mu}\vec{s} \times (\vec{E} \times \vec{E}) \\ &= +\frac{n^2}{c\mu}[\vec{E}\cdot\vec{s}(\vec{E}\cdot\vec{s})] \end{aligned}$$

$$\Leftrightarrow c\mu \vec{E}_k \cdot \vec{E}_k = n^2 \left[\frac{E_k^2}{k} - \vec{s}(\vec{E}\cdot\vec{s}) \right]$$

$$\Leftrightarrow n^2 \zeta_k (\vec{E}\cdot\vec{s}) = n^2 E_k - c^2 \mu \zeta_k E_k$$

$$\Leftrightarrow E_k = \frac{n^2 \zeta_k (\vec{E}\cdot\vec{s})}{n^2 - c^2 \mu \zeta_k} \Rightarrow \zeta_k E_k = \frac{n^2 \zeta_k^2 (\vec{E}\cdot\vec{s})}{n^2 - c^2 \mu \zeta_k}$$

$$\zeta_x E_x = \frac{n^2 \zeta_x^2 (\vec{E}\cdot\vec{s})}{n^2 - c^2 \mu \zeta_x} + \zeta_y E_y = \frac{n^2 \zeta_y^2 (\vec{E}\cdot\vec{s})}{n^2 - c^2 \mu \zeta_y} + \zeta_z E_z = \frac{n^2 \zeta_z^2 (\vec{E}\cdot\vec{s})}{n^2 - c^2 \mu \zeta_z}$$

cons: $\zeta_x E_x + \zeta_y E_y + \zeta_z E_z$

$$\frac{\zeta_x^2}{n^2 - c^2 \mu \zeta_x} + \frac{\zeta_y^2}{n^2 - c^2 \mu \zeta_y} + \frac{\zeta_z^2}{n^2 - c^2 \mu \zeta_z} = \frac{1}{n^2} = \frac{\zeta_x^2 + \zeta_y^2 + \zeta_z^2}{n^2} \quad (1)$$

$$\frac{\zeta_x^2}{n^2 - c^2 \mu \zeta_x} - \frac{\zeta_x^2}{n^2} = \zeta_x^2 \left(\frac{1}{n^2 - c^2 \mu \zeta_x} - \frac{1}{n^2} \right) = \frac{\zeta_x^2 c^2 \mu \zeta_x}{n^2 - n^2 c^2 \mu \zeta_x} = \frac{\zeta_x^2}{\frac{n^2}{c^2 \mu \zeta_x} - n^2}$$

$$= \frac{1}{n} \frac{\zeta_x^2}{\frac{1}{c^2 \mu \zeta_x} - \frac{1}{n^2}}$$

$$\Leftrightarrow \frac{1}{n^2} - \frac{1}{c^2 \mu \zeta_x} + \frac{1}{n^2} - \frac{1}{c^2 \mu \zeta_y} + \frac{1}{n^2} - \frac{1}{c^2 \mu \zeta_z} = 0 \Leftrightarrow \frac{\zeta_x^2}{\frac{1}{n^2} - \frac{1}{c^2 \mu \zeta_x}} + \frac{\zeta_y^2}{\frac{1}{n^2} - \frac{1}{c^2 \mu \zeta_y}} + \frac{\zeta_z^2}{\frac{1}{n^2} - \frac{1}{c^2 \mu \zeta_z}} = 0$$

Dịch đến

t:

$$v_x = \frac{1}{\sqrt{\mu\epsilon_x}}, \quad v_y = \frac{1}{\sqrt{\mu\epsilon_y}}, \quad v_z = \frac{1}{\sqrt{\mu\epsilon_z}}.$$

$$\frac{s_x^2}{v_p^2 - v_x^2} + \frac{s_y^2}{v_p^2 - v_y^2} + \frac{s_z^2}{v_p^2 - v_z^2} = 0.$$

Quy đồng mẫu số:

$$s_x^2(v_p^2 - v_y^2)(v_p^2 - v_z^2) + s_y^2(v_p^2 - v_z^2)(v_p^2 - v_x^2) + s_z^2(v_p^2 - v_x^2)(v_p^2 - v_y^2) = 0.$$

Đây là phương trình trùng phương theo biến v_p với 4 nghiệm chia làm 2 cặp $\pm v_p'$, $\pm v_p''$.
 Về mặt vật lý, các đặc trưng của môi trường đồng nhất sóng nhúng truyền theo các hướng khác nhau. Vì vậy, phương trình này chúng ta rút ra được rằng:
Cấu trúc của môi trường bất đẳng hướng cho phép theo một hướng cho truyền có thể có hai sóng truyền với vận tốc pha khác nhau. Đây là đặc điểm của sóng trong tinh thể.

2. Elipsoid chỉ suất:

Mật độ năng lượng sóng điện từ là:

$$U = \frac{1}{2} \mathbf{E} \cdot \mathbf{D} \quad (1)$$

Trong hệ tọa độ trục chính, chúng ta có:

$$D_x = \epsilon_x E_x, \quad D_y = \epsilon_y E_y, \quad D_z = \epsilon_z E_z,$$

$$E_x = \frac{D_x}{\epsilon_x}, \quad E_y = \frac{D_y}{\epsilon_y}, \quad E_z = \frac{D_z}{\epsilon_z}$$

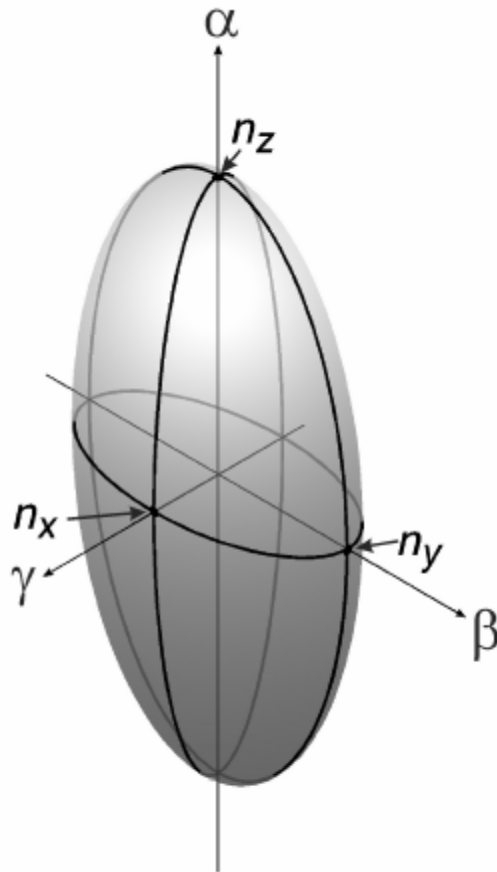
Từ (1) suy ra:

$$\begin{aligned} U &= \frac{1}{2} (E_x D_x + E_y D_y + E_z D_z) \\ &= \frac{1}{2} \left(\frac{D_x^2}{\epsilon_x} + \frac{D_y^2}{\epsilon_y} + \frac{D_z^2}{\epsilon_z} \right) \\ &= \frac{1}{2} \left(\frac{D_x^2}{\epsilon_0 \epsilon_{rx}} + \frac{D_y^2}{\epsilon_0 \epsilon_{ry}} + \frac{D_z^2}{\epsilon_0 \epsilon_{rz}} \right) \end{aligned}$$

$$U = \frac{1}{2} \left[\frac{D_x^2}{\epsilon_0 n_x^2} + \frac{D_y^2}{\epsilon_0 n_y^2} + \frac{D_z^2}{\epsilon_0 n_z^2} \right] \quad (2)$$

$$\frac{\left(\frac{D_x}{\sqrt{2\epsilon_0 U}}\right)^2}{n_x^2} + \frac{\left(\frac{D_y}{\sqrt{2\epsilon_0 U}}\right)^2}{n_y^2} + \frac{\left(\frac{D_z}{\sqrt{2\epsilon_0 U}}\right)^2}{n_z^2} = 1 \quad (3)$$

$$\frac{\alpha^2}{n_x^2} + \frac{\beta^2}{n_y^2} + \frac{\gamma^2}{n_z^2} = 1 \quad (4)$$

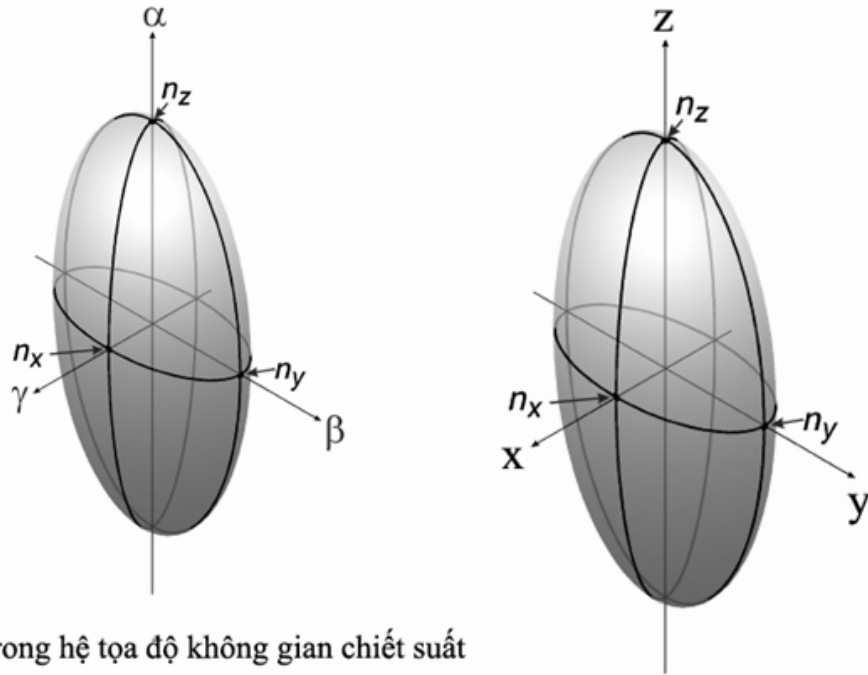

Ellipsoid trong hệ tọa độ không gian chiết suất

Xem hình 1a không gian chiết suất và hình 1b trục tọa độ chính tương ứng nhau (bạn hãy chú ý nhé!). Vì vậy, ta có thể viết:

$$\frac{x^2}{n_x^2} + \frac{y^2}{n_y^2} + \frac{z^2}{n_z^2} = 1$$

Phương trình này gọi là phương trình ellipsoid chiết suất. Thực ra nó trong hình 1b trục tọa độ chính cũng gọi là ellipsoid chiết suất.

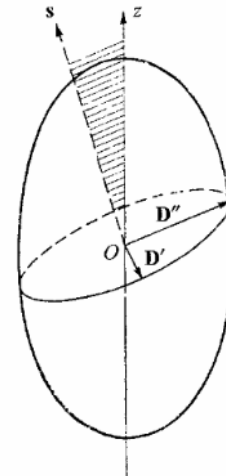

Ellipsoid trong hệ tọa độ không gian chiết suất

Ellipsoid trong hệ tọa độ không gian thực

Như trên đã nói, cấu trúc của môi trường bất đẳng hướng cho phép theo một hướng cho trước có thể có hai sóng truyền với vận tốc pha khác nhau. Vậy làm thế nào xác định giá trị của các vận tốc pha và mối quan hệ với phương của hai vectơ cộng hưởng liên quan với hai sóng đó? Elipsoid chiết suất giúp chúng ta trả lời câu hỏi này.

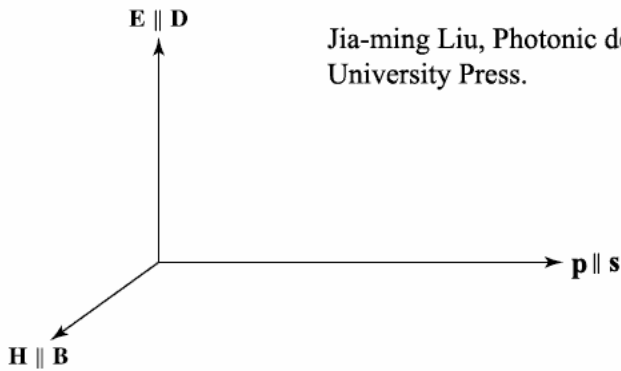
Đầu tiên, chúng ta hãy vẽ mặt cắt phẳng đi qua gốc tọa độ và vuông góc với vectơ vận tốc truyền sóng s . Giao tuyến của mặt phẳng này với elipsoid chiết suất trong trường hợp tổng quát sẽ là một hình elip. Khi đó vận tốc pha của hai sóng này sẽ tỉ lệ nghịch với độ dài các bán trục chính và phương dao động của các vectơ cộng hưởng D trùng với phương của các bán trục (vuông góc nhau).

3. Phương truyền sóng và phương truyền năng lượng:

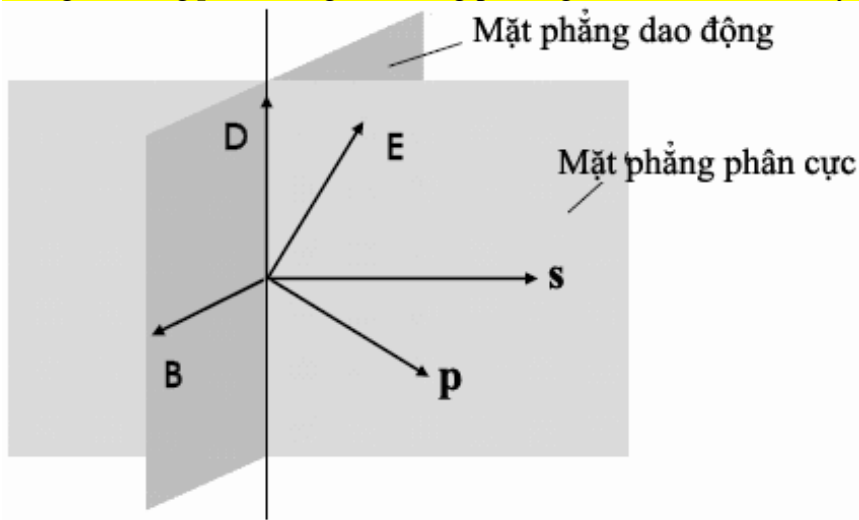
Trong môi trường đẳng hướng (chẳng hạn không khí), phương truyền năng lượng là phương của vectơ Poynting. Mà vectơ Poynting theo định nghĩa là tích có hướng giữa các vectơ E và H . Nên vectơ Poynting vuông góc với mặt phẳng chứa các vectơ E và H . Điều đó có nghĩa là nó cùng phương với vectơ vận tốc truyền sóng s .

Jia-ming Liu, Photonic devices, Cambridge University Press.

Hình 1.7 | Mối quan hệ về hướng của E , D , H , B , p , và s trong không gian tự do hoặc trong môi trường đẳng hướng

Nhưng trong tinh thể đẳng hướng, vì E và D không cùng phương. Nên vectơ truyền sóng p không còn trùng phương với vectơ truyền sóng. p và s không còn trùng phương với vectơ truyền sóng.

4. Phân loại tinh thể theo tính chất quang học:

Loại tinh thể	Tính chất quang học	Chiết suất	Ví dụ
Đẳng hướng	Không thay đổi theo mọi phương	$n_x = n_y = n_z$	
Đơn trục	Không thay đổi theo một phương	$n_x = n_y \neq n_z$	
Lưỡng trục	Không thay đổi theo hai phương	$n_x \neq n_y \neq n_z$	

5. Tính chất quang học của tinh thể n trục c:

a. Khảo sát bằng phương pháp trục:

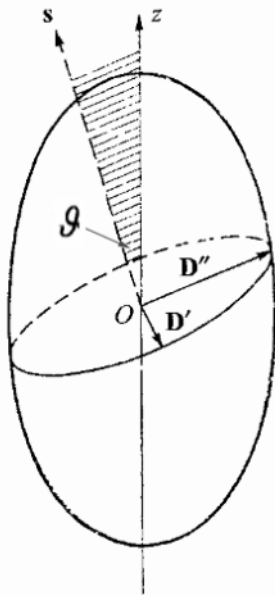
Tinh thể n trục c có $n_x = n_y \neq n_z \Leftrightarrow v_x = v_y \neq v_z$. $v_x = v_y = v_o$, và $v_z = v_e$
 vào phương trình Fresnel sau khi đã quy định:

$$s_x^2(v_p^2 - v_y^2)(v_p^2 - v_z^2) + s_y^2(v_p^2 - v_z^2)(v_p^2 - v_x^2) + s_z^2(v_p^2 - v_x^2)(v_p^2 - v_y^2) = 0.$$

Ta có:

$$(v_p^2 - v_o^2)[(s_x^2 + s_y^2)(v_p^2 - v_e^2) + s_z^2(v_p^2 - v_o^2)] = 0. \quad (2)$$

Giả sử phương truyền sóng tạo với trục z một góc ϑ thì:

$$s_x^2 + s_y^2 = \sin^2 \vartheta, \quad s_z^2 = \cos^2 \vartheta,$$

Phương trình (2) trở thành:

$$(v_p^2 - v_o^2)[(v_p^2 - v_e^2)\sin^2 \vartheta + (v_p^2 - v_o^2)\cos^2 \vartheta] = 0.$$

Nghiệm của phương trình này là:

$$\left. \begin{aligned} v_p'^2 &= v_o^2, \\ v_p''^2 &= v_o^2 \cos^2 \vartheta + v_e^2 \sin^2 \vartheta. \end{aligned} \right\}$$

v_p' là vận tốc pha của tia thường.

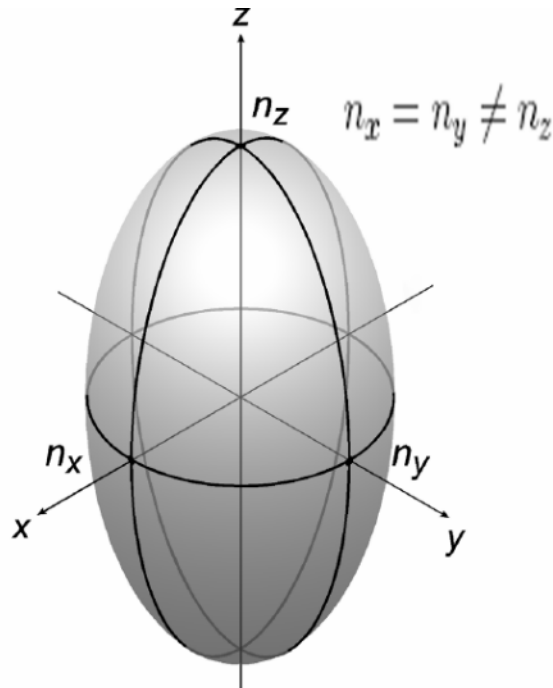
v_p'' là vận tốc pha của tia bất thường.

Khi $v_o > v_e$, sóng thường chuyển động nhanh hơn sóng bất thường, tinh thể như thế được gọi là đơn trục dương.

Khi $v_o < v_e$, sóng bất thường chuyển động nhanh hơn sóng thường, tinh thể như thế được gọi là đơn trục âm (felspar).

Tây, ta thấy, một chùm sóng đơn trục khi truyền vào tinh thể dị hướng, sóng s truyền với hai vận tốc pha khác nhau nên một tia đơn trục tách ra thành hai tia, một tia tuân theo định luật khúc xạ và tia còn lại vi phạm định luật khúc xạ. Hiện tượng này cũng gọi là hiện tượng lưỡng chiết. Xem mô phỏng birefringence_tutorial[1].swf trong thư mục Mo_phong hình rõ hơn. (Tia là các hướng thẳng góc với mặt vuông sóng. Một chùm sóng là nhóm mặt phẳng bao gồm các điểm có cùng trạng thái dao động hay cùng pha.)

b. Khảo sát bằng phương pháp hình học:

Ellipsoid chiết suất của tinh thể đơn trục

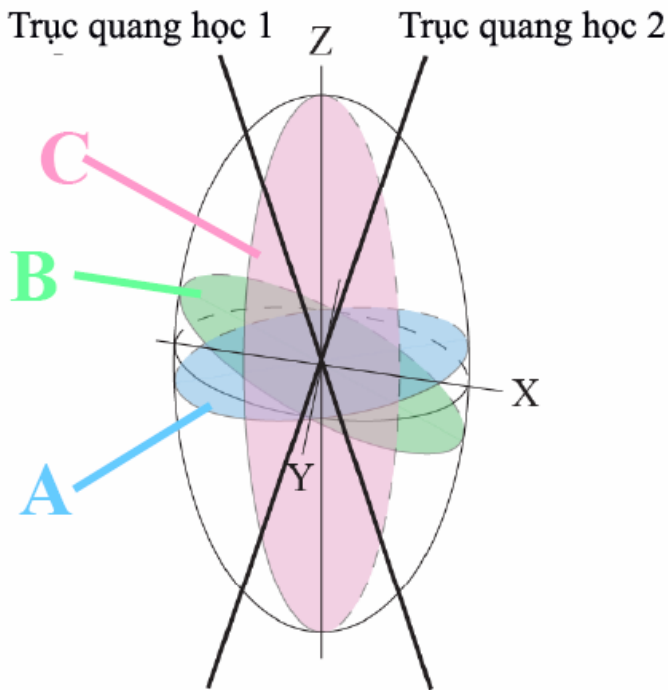
Khi sóng truyền dọc theo trục z, theo phương pháp elipsoid, mặt phẳng đi qua gốc tọa độ và vuông góc với trục z là mặt hình tròn nằm trong mặt phẳng Oxy. Cho nên, theo phương pháp này, sóng s truyền với vận tốc pha như nhau cho nên không tách thành hai tia có vận tốc truyền khác nhau. Trong trường hợp này, trục z gọi là trục quang học của tinh thể đơn trục.

Khi phương truyền sóng tạo với trục z một góc nào đó thì mặt phẳng đi qua gốc tọa độ và vuông góc với phương truyền sóng là mặt elip nên sóng s truyền với hai vận tốc pha khác nhau và do đó tất cả tia ban đầu sẽ tách thành hai tia khi đi vào trong tinh thể. Và phương dao động của các vectơ cảm ứng liên tục của sóng thành phần vuông góc nhau.

6. Tính chất quang học của tinh thể lưỡng trục:

Nếu chúng ta xét các kính hiển vi tính về tính chất quang học của tinh thể lưỡng trục thì chúng ta chắc chắn dùng phương pháp hình học vì việc khảo sát bằng phương pháp nhiễu xạ rất phức tạp và không nên thiết.

Nhìn vào elipsoid của tinh thể lưỡng trục chúng ta thấy rằng, có thể có hai hình tròn đi qua gốc tọa độ và nằm tiếp với elipsoid. Vậy khi sóng truyền dọc theo các trục đi qua gốc tọa độ và vuông góc với hai hình tròn này thì chúng sẽ không có hiện tượng tách tia. Vậy hai trục này chính là hai trục quang học của tinh thể lưỡng trục.

Khi sóng truyền theo phương nào thì có hai tia
 truyền đi trong trục quang học 1 và trục quang học 2
 là tia bất thường.

Còn mặt m c n là m c s thay vì chỉ phân cực a sóng khi truyền qua tinh thể
 đồng, khi nào rãnh mình sẽ so sánh cho các bản, gửi mình phần i h c v t lí màng
 mỏng thôi, s quá !!! Mời th c m c, phần này, chỉ b i, góp ý xin g i lên gmail l p ho c
 g i n nick c a mình. Mình rất vui lòng và nhanh chóng trả l i câu h i c a các b n và hi
 vọng các b n c ng s vui lòng trả l i câu h i c a mình v nh ng n i dung liên quan
 n ph n c a các b n.